אלו הן הגולין פרק שני מכות

ורבי יהודה ההוא מבעי ליה פרט למתכוין וכו'. (ד) דר' מאיר סבר פרט למתכוין וכו' שמעינן משגגה ותרתי שמע מינה וההיא דברייתא דלעיל אמיא כר' יהודה: (ט) **נשמט** אנשמט לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי הא רבנן. וא"ת לרבי היכי משכחת לה שוגג שיגלה דנשמט אוהב גולה ולא שוגג ואם נפסק אפי' אוהב אינו גולה ואין (ט) זו סברא לומר דלית ליה לרבי דר' שמעון (י) דהוי רביה ויש לומר דמכל מקום משכחת לה כגון שנפל מן הגג עליו דידוע לכל שלא נפל מדעת שהרי היה נסכנת מות:

(ה) **משולשות.** שיהא מתחלת ארץ ישראל עד לאשורה כמו מראשורה לשניה שלחלוקה שוה היה א"י ובאמצע היו ערי מקלט וכן יש לפרש ההיא דמגילה (דף יט. וסס) דקאמר נקראת לגרת שאם תפרה הכל שלשה חוטין גידין כשרה ובלבד שיהא משולשין ופירושו הוי כי הכא שלריך שמתחלת התפירה עד חוט של גידין כמו עד שניה של גידין ומשניה עד שליסית כמו משליסית עד סוף התפירה ולא כדברי המפרשים משולשות אחד בתחלה ואחד באמצע ואחד בסוף (ו):

בגלעד שביחי רוצחים. פי' ולהכי הוצרכנו לערי מקלט (ז) לפי שהורגים מזיד בלא עדים הקב"ה מזמנן לפונדק אחד כדאמרי' לקמן (דף יז:) (ק):

והא

(ו) אשת נביא הוא דתיהדר דלאו נביא לא תיהדר אלא כדאמר ר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן הכי קאמר ליה [1]ועתה השב (את) אשת האיש מכל מקום ודקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא וגו' נביא הוא וממך למד אכסנאי (ח) הוא שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו כלום שואלין אותו אשתך זו אחותך זו מכאן [א]שבן נח נהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: **מתני'** [2]הסומא אינו גולה דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר גולה [3]השונא אינו גולה (ט) רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד רבי שמעון אומר יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה ושלא לדעת הרג הרי זה גולה: **גמ'** (ז) [4]ת"ר [2]בלא ראות פרט לסומא דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר בלא ראות לרבות את הסומא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב [3]ואשר יבא את רעהו ביער אפילו סומא אתא בלא ראות מעטיה ורבי מאיר בלא ראות למעט בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט (ז) ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ורבי יהודה בבלי דעת (ט) פרט למתכוין הוא דאתא: ר' יוסי אומר השונא נהרג כו': והא לא אתרו ביה מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא דתניא (י) רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד: רבי שמעון אומר יש שונא גולה וכו': תניא כיצד אמר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה נפסק גולה נשמט אינו גולה והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו קשיא נפסק אנפסק קשיא נשמט אנשמט (ט) נפסק אנפסק לא קשיא הא באוהב והא בשונא נשמט אנשמט לא קשיא הא רבי והא רבנן: **מתני'** להיכן גולין (ז) לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען (ח) שנאמר [4]את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו' עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל (ט) לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות שנאמר שש ערי מקלט תהיינה עד שיהיו (י) [5]ששתן קולטות כאחת (ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר [5]תכין לך הדרך ושלשת וגו' (ז) ומוסרין להן שני ת"ח שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר (ט) (אף) הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר [6]וזה דבר הרוצח רבי יוסי (כ) בר יהודה אומר (ז) בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותו משם מי שנתחייב מיתה בב"ד הרגוהו ושלא נתחייב מיתה פטרוהו מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנאמר [7]והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו': **גמ'** תנו רבנן (ז) [8]שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם [8]חברון ביהודה כנגד [9]בצר במדבר שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן (ח) [9]שיהו משולשין שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון בעבר הירדן תלת בארץ ישראל תלת אמר אביי בגלעד שביחי רוצחים דכתיב

בחלה. כלומר תחלת משפט כל הרוצחים (ט) ואפילו מזידין וליף טעמא בסיפרא דבי רב מואבר לו וגו' ונפ אל אחת וגו': **גמ' ומכוונות היו.** אלו נגד אלו בשתי שורות כמו שתי שורות שבכרם: **ושלשה אם נכול אלרלך וגו' שיהו משולשות.** כלומר שמתחלקת הארץ חלקות (ט) רחבה של ארץ ישראל לארבעת רבעים כמו שמפרש והולך שיהא מדרומה שבארץ ישראל לחברון כמחברון לשכם כו': **בעבר הירדן תלת כו'.** בתמיה. בנחלת שני שבטים שלש כמו בנחלת עשרה שבטים: **בגלעד.** שהוא בעבר הירדן שביחי רוצחים

עוקבין

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"י מהל' מלכים הלכה ה:
לג ב מיי' פ"ו מהל' רוצח הל' יד סמג עשין עה:
לד ג מיי' שם הל' י סמג שם:
לה ד מיי' שם פ"ב הל' ח סמג שם:
לו ה מיי' שם פ"ח הל' ב סמג עשין עו:
לז ו מיי' שם הל' ג:
לח ז מיי' שם הל' ה:
לט ח מיי' שם פ"ה הלכה ח:
מ ט מיי' שם פ"ב הל' ז:
מא י מיי' שם פ"ח הל' ב:
מב כ מיי' שם הלכה ז:

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעֲדֶךָ וֶחְיֵה וְאִם אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל אֲשֶׁר לָךְ: בראשית כ ז
2. אוֹ בְכָל אֲבֹן אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וִיפֹּל עָלָיו וָיָמֹת וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ: במדבר לה כג
3. וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי: דברים יט ה
4. אֶת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֶת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה: במדבר לה יד
5. תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ: דברים יט ג
6. וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה וְחָי אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת רֵעֵהוּ בְּבְלִי דָעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם: דברים יט ד
7. וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: במדבר לה כה
8. וַיַּקְדִּישׁוּ אֶת קֶדֶשׁ בַּגְּלִיל בְּהַר נַפְתָּלִי וְאֶת שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרָיִם וְאֶת קִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה: יהושע כ ז
9. אֶת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לָרְאוּבֵנִי וְאֶת רָאמֹת בַּגִּלְעָד לַגָּדִי וְאֶת גּוֹלָן בַּבָּשָׁן לַמְנַשִּׁי: דברים ד מג

רבינו חננאל

הכי קאמר דקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא נביא הוא וממך למד. כלומר כיון שראה אותך שואלו על עסקי אשתו נתיירא שלא תהרגנו ולפיכך אמר לך אחותי היא מיכן לכן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: הסומא אינו גולה כו'. ת"ר בלא ראות מכלל שיכול לראות פרט לסומא שאינו גולה דברי ר' יהודה. ר' מאיר אומר בלא ראות למעט הסומא בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפי' סומא גולה. השונא אינו גולה. ר' יוסי אומר השונא (אינו) נהרג מפני שהוא כמועד. וכו' יוסי בר יהודה דתני חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד והאי כיון דשונא הוא ודאי מזיד הוא. תניא כיצד א"ר שמעון יש שונא גולה כגון שנפסק. אבל נשמט אינו גולה דכיון שהוא שונא במזיד שמט. איני והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו ושנינן לא קשיא הא דתני נשמט אינו גולה כרבי דתני נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה והא דתנא גולה כרבנן דאמרי גולה (ט): להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען: ת"ר שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען. ומכוונות היו חברון ביהודה כנגד בצר במדבר כו'. ושלשת שהתיינה משולשות מדרום לחברון כמחברון לשכם כו'. אמר אביי בגלעד שביחי רצחנים

מסורת הש"ס

(א) כ"ק נב., כ) לעיל ו:, ג) כ"ק פו: [גרסים פז:], ד) [יומא מג. וש"נ], ה) [לעיל ז:], ו) סנהדרין מ: מא. עב: [לעיל ו:], ז) [גיר' ירושלמי שלשתן], ח) [ע' תוי"ט], ט) [בסדר המשנה ר"י בר' יהודה], י) [תוספת' פ"כז], כ) [כס"א: אין לומר כזו לדעת עצמה], ל) [דרבנן דר"ש היא דאמרו נשמט כו' דש"ל], מ) [כס"א הרגו], נ) [כס"א נוסף: לגלות], ס) [כס"א כלומר שהשלשה נחלוקת הארץ חולקין], ע) [לפי גירסת תוספות לא נרכר' בברייתא ר"ש. מהרש"א ומהר"ם, פ) [ע' מהרש"א ומהר"ם], צ) [וע"ע תוספות בכורות לט. ד"ה שיהיו], ק) [והרמב"ן בפי' התומש כתב בזה"ל ואע"פ שאין המקולט אלא בשוגגין היו שופכים דמים במרמה ומרחין עצמן בשוגגין והולך הברכות לאם ערי מקלט לקלוט את כולן אלא נודע מי המזיד וכו'],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה נשמט וכו' הרוג רבי". כדאיתא שבת דף קמו ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גב' אנפסק שבת לעיר כפ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) שם קשיא נשמט אנשמט (נפסק אנפסק וכו' והא רבנן) תא"מ וג"כ ס"א נשמט אנשמט ל"ק הא באוהב והא בשונא נפסק אנפסק ל"ק הא רבי והא רבנן: (ג) רש"י ד"ה הכי גרסי' וכו' והא רבנן פי' הא דקתני: (ד) תוס' ד"ה ור' יהודה וכו' ור' מאיר סבר פרט למתכוין מתעיגן כ"ל ותיבת וכו' נמחק: (ה) ד"ה משולשין וכו' שלחלוקה שוה היו ערי מקלט באמצע ארץ ישראל וכן יש לפרש: (ו) ד"ה בגלעד וכו' לערי מקלט הרבה לפי שבשהורגים מזיד בלא עדים. ר"ג ומ"מ איכא שוגגין הרבה בגלעד:

לעזי רש"י

טרואיל"א. כף של כיידים.

מוסף רש"י

שהיה לו ללמוד. דרך ארץ, ולא למד. מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא, דמשמע אין ממש בדברך ולאוי אתה ליהרג (ב"ק צב:). השונא. שאמר בשוגג הרגתי, נהרג מפני שהוא כמועד. ומותרה (לעיל ו:). בלא ראות. משמע שהוא ראוה במקום אחר וכאן היה בלא ראות (ב"ק פו:). פרט לסומא. שהרג בשוגג שאינו גולה, ויכול קאמר בלא ראות זה שהרגו לא ראהו דאיהו לא ראהו לא היה הורגו, מכלל דיש סיפק בידו לראות, פרט לסומא דאיהו ראוה דאיהו גולה (נדרים פ:), אלא להבחין. שלא יכול לומר סנור הייתי שמותר (סנהדרין מ:).

ט) פירוש זה דתחלתו הכתשונים. עי' רש"י ומנ"ן וריטב"א:

אלו הן הגולין פרק שני מכות

עוקבין. מורכין: **מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי.** מגבהין וקדם רחוקות מגבולי הארץ ע"שני רציעי הארץ והסורג בסוף הגבול ברוח לנוס רציע הארץ: **ומ"ש מציעאי דמקרבי.** הסורג בין מחבורן לעכס וכין עכס לקדם קרוב למקלט מיכן ומיכן: **כין לדעת כין שלא לדעת.** בין שברח עד לדעת קליטה בין [שלא] ברח עד (שלא) לדעת [קליטה] שלא היה יודע שהיא קולטת: **פרוודהא.** כפרים וחלרים הסמוכות לה ונקראות על שמה נתנו ללוכ: **ועדי מבצר.** כרכים גדולים שהיו בנחלת נפתלי הלדים לר וגו': **ערים הללו.** ערי מקלט: **טירין קטנים.** לפי שאין מזוונות מצויין שם: **ולא כרכים גדולים.** שהכל נקבלים שם תמיד ויהא רגל גואל הדם מגייה שם ויאכיל לו: **כגון סליקוס.** עיר מבצר ויש כפר סמוך הנקרא אקרא דסליקוס כך קדם העיר מבצר ועיר ביוני סמוכה לה הנקראת על שמה: **ואם אין שם מים.** כשנפלו בגורל בימי יהושע לוויים הביאו להם אמות מים אחרי כן מן הנהרות הרחוקים: **במקום שווקים.** שימצאו מזונות לקנות: **במקום אוכלוסין.** שיהו כפרים וישוב סמוכים להם שלא יבואו גואלי הדם מרודפים על העיר בחיל: **כלי זיין.** שלא יקנה גואל הדם

דכתיב [1]גלעד קרית פועלי און עקובה מדם מאי עקובה מדם א"ר אלעזר שהיו עוקבין להרוג נפשות ומאי שנא מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי ומאי שנא מציעאי דמקרבי אמר אביי בשכם נמי שכיחי רוצחים דכתיב [2]וכחכי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה וגו' מאי חבר כהנים א"ר אלעזר שהיו מתחברין להרוג נפשות ככהנים הללו שמתחברין לחלוק תרומות בבית הגרנות ותו ליכא והא כתיב [3]ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר אמר אביי [א]הללו [ב] קולטות בין לדעת בין שלא לדעת הללו לדעת קולטות שלא לדעת אינן קולטות [ג]וחברון עיר מקלט [ד]הוא והכתיב [4]ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה אמר אביי [ה]פרוודהא דכתיב [5]ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפנה וקדש עיר מקלט הואי והכתיב [6]וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי ועין חצור [7]ותניא ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות [ח]אמר רב יוסף תרתי קדש הואי אמר רב אשי כגון סליקוס ואקרא דסליקוס גופא [ט]ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכין גדולים אלא עיירות בינוניות [י]ואין מושיבין אותן אלא במקום מים ואם אין שם מים מביאין להם מים ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין נתמעטו אוכלוסיהן מוסיפין עליהן נתמעטו דיוריהן מביאין להם כהנים וישראלים ואין מוכרין בהן לא כלי זיין ולא כלי מצודה דברי רבי נחמיה וחכמים מתירין [כ]ושוין שאין פורסין בתוכן מצודות ואין מפשילין לתוכן חבלים כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם א"ר יצחק מאי קרא [7]גם אל אחת מן הערים האל וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא תנא [ל]תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא [מ]אמר ר' זעירא מכאן [נ]שלא ישנה אדם [ס]לתלמיד שאינו הגון א"ר יוחנן [ע]הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו איני והא א"ר יוחנן מנין לדברי תורה שהן קולטין שנאמר [8]את בצר במדבר וגו' [וכתיב בתריה] [9]וזאת התורה לא קשיא הא בעידנא דעסיק בה הא בעידנא דלא עסיק בה ואי בעית אימא מאי קולטין ממלאך המות [פ]כי הא דרב חסדא הוה יתיב וגרים בבי רב ולא הוה קא יכול שליחא [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה דלא הוה שתיק פומיה מגירסא סליק ויתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה א"ר תנחום בר חנילאי מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה מפני שהוא פתח בהצלה תחלה שנאמר [10]וישמע ראובן ויצילהו מידם דרש רבי שמלאי מאי דכתיב [11]אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש] אמר לו הקב"ה למשה הזרח שמש לרוצחים איכא דאמרי א"ל הזרחת שמש לרוצחים דרש רבי סימאי מאי דכתיב [12]אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה אוהב כסף לא ישבע כנען ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה [ק]שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה ומי אוהב בהמון לא תבואה למי נאה ללמד בהמון מי שכל תבואה שלו והיינו [ר]דא"ר אלעזר מאי דכתיב [13]מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה (ללמד) [למלל] גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמר מי אוהב בהמון לו תבואה כל האוהב [ר](למלמד) בהמון לו תבואה יהבו ביה רבנן עינייהו ברבא בריה דרבה (סימן אשי ללמוד רבינא ללמד) רב אשי אמר כל האוהב ללמוד בהמון לו תבואה והיינו [ר]דא"ר יוסי בר' חנינא מאי דכתיב [14]חרב אל הבדים ונואלו חרב על צוארי שונאיהם של [ר]ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד אלא שמטפשין כתיב הכא ונואלו וכתיב התם [15]אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאין שנאמר ואשר חטאנו ואיבעית אימא מהכא [16]נואלו שרי צוען רבינא אמר כל האוהב ללמד בהמון לו תבואה והיינו דאמר [מ]רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולן א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב [17]עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב [18]שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל ושמחתי [ת]אמר לו הקב"ה [19]כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח: ומכוונות להם דרכים וכו': תניא [פ]ר' אליעזר בן יעקב אומר

מקלט

מקלט ושדה העיר וחצריה נתנו ללכב. וקדש עיר מקלט הואי והכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי. ושינגן תרתי קדש הוו. ואין עושין בערי מקלט דברים שגורמין להיות רגלו של גואל הדם מצויה שם. תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. א"ר יוחנן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו. איני שרב גולה והאמר ר' יוחנן מנין לדברי תורה שקולטין שנאמר את בצר במדבר וכתיב וזאת התורה. ופרקינן קולטין ממלאך המות בעדנא דעסק בה כדרב חסדא דהוה גרים יתיב בבי רב ולא הוה יכול שליחא ל) למיקרב גביה דלא הוה שתיק פומיה מגרסא. סליק יתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק וכיל ליה: אוהב כסף לא ישבע כסף זה מרע"ה שהיה אוהב המצות ולא היה שבע מהן. ומי אוהב בהמון לא תבואה. למי נאה להלן כ) בהמון מי שכל תבואה שלו והיינו דא"ר אלעזר מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו. כ) יהבו ביה רבנן עינייהו ברבה ברה דרבא ל) ירושלמי פוס פרקין: ת' דברים היה הבית האחרון חסר מן הראשון שנאמר ואכבד. ה' חסר. אלו ה' דברים שהיה הבית האחרון חסר מן הראשון. ואלו הן. אש. וארון. ואורים ותומים. ושמן המשחה. ורוח הקדש. אמר אביי ת"ח צריך לפרסם עצמו. הין בר נש דחכם חברא מכילא ואזל לאתר ואינון מוקרין ליה דהוא חכם תרתי מכילי צריך למימר לון חברא מכילא אנא חכים: רב אשי אמר כל אוהב ללמוד בהמון (לא) [לו] תבואה. כרבי יוסי בר חנינא דאמר חרב (על) [אל] הבדים וגואלו. חרב על צוארי ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד כו'. רבינא אמר כל (האומר) [האוהב] ללמד בהמון (לא) [לו] תבואה. והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהן ומתלמידי יותר מכולן: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים מי גרם להיות עומדות רגלינו במלחמה שערי ירושלים שהיו מצוירים בהלכה. וכן אמר הקב"ה לדוד טוב לי יום שאתה מתעסק בתורה בחצריך מאלף

א) ס"ב קכב:, ב) פ"ח הואי, ג) [לפי מ"ש הערוך בערך פרוור ע"ש ל"ל פרווראהא כרי"ש והעיר המוסף הערוך שם פירושו בלשון יוני מגרסי הערים וכפרים נקרא פרוור], ד) [ערכין לג: ע"ש], ה) [שם לב:], ו) [מוספתא פ"ב ע"ש], ז) כ"ח א"ר זירא, ח) חולין קלג. ע"ש, ט) הוריות יג: מגילה יח., י) בלפי"י ליתא, כ) תענית ז. ברכות סג:, ל) [בס"ח: ישראל], מ) [תענית ז. ע"ש], נ) [שבת ל.], ס) [מוספתא פ"ב], ע) כ"ל רציעות,

תורה אור השלם

1. גִּלְעָד קִרְיַת פֹּעֲלֵי אָוֶן עֲקֻבָּה מִדָּם: הושע ו ח
2. וּכְחַכֵּי אִישׁ גְּדוּדִים חֹבֵר כֹּהֲנִים דֶּרֶךְ יִרְצְחוּ שְׁכֵמָה כִּי זִמָּה עָשׂוּ: הושע ו ט
3. וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֵת שֵׁשׁ עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֻס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וְעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר: במדבר לה ו
4. וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֵת חֶבְרוֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיִּירַשׁ מִשָּׁם אֶת שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק: שופטים א כ
5. וְאֵת שְׂדֵה הָעִיר וְאֵת חֲצֵרֶיהָ נָתְנוּ לְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה בַּאֲחֻזָּתוֹ: יהושע כא יב
6. וְעָרֵי מִבְצַר הַצִּדִּים צַר וְחַמַּת רַקַּת וְכִנָּרֶת: וְאַדְמָה וְהָרָמָה וְחָצוֹר: וְקֶדֶשׁ וְאֶדְרֵעִי וְעֵין חָצוֹר: יהושע יט לה-לז
7. לָנֻס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דָעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם וְנָס אֶל אַחַת מִן הֶעָרִים הָאֵל וָחָי: דברים ד מב
8. אֶת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לָרְאוּבֵנִי וְאֶת רָאמֹת בַּגִּלְעָד לַגָּדִי וְאֶת גּוֹלָן בַּבָּשָׁן לַמְנַשִּׁי: דברים ד מג
9. וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: דברים ד מד
10. וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמַר לֹא נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ: בראשית לז כא
11. אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ: דברים ד מא
12. אֹהֵב כֶּסֶף לֹא יִשְׂבַּע כֶּסֶף וּמִי אֹהֵב בָּהָמוֹן לֹא תְבוּאָה גַּם זֶה הֶבֶל: קהלת ה ט
13. מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ: תהלים קו ב
14. חֶרֶב אֶל הַבַּדִּים וְנֹאָלוּ חֶרֶב אֶל גִּבּוֹרֵיהֶם וָחָתּוּ: ירמיהו נ לז
15. וַיֹּאמַר אַהֲרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי אַל נָא תָּשֵׁת עָלֵינוּ חַטָּאת אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ: במדבר יב יא
16. נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן נִשְּׂאוּ שָׂרֵי נֹף הִתְעוּ אֶת מְצֹרֶיהָ פִּנַּת שִׁבְטֶיהָ: ישעיהו יט יג
17. עֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלִָם: תהלים קכב ב
18. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית יְיָ נֵלֵךְ: תהלים קכב א
19. כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ מֵאֶלֶף בָּחַרְתִּי הִסְתּוֹפֵף בְּבֵית אֱלֹהַי מִדּוּר בְּאֹהֳלֵי רֶשַׁע: תהלים פד יא

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ח מהל' רוצח הל' ט והל' י סמג עשין עז:
מד ב ג מיי' שם הלכה ח הל' שם:
מה ד מיי' שם פ"ז הל' ז סמג עשין עו:
מו ה מיי' פ"ד מהל' מ"ח הלכה ח סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמו ס"ז:
מז ו מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה ח סמג עשין עו: ז [מיי' שם פ"ח הל' ג]

גליון הש"ס

גמ' בי הא דרב חסדא. עיין שבת דף ל ע"ב: רש"י ד"ה רב אשי וב' גרס' ללמוד. ולה נתרץ ללמוד הקדים ולפשון דבני רב אשי לדרביגא הא רגילא קדים מיניה לזה כתב רש"י דדבני רב אשי ללמוד מש"ה נקט כסדר ללמוד ותמ"ל ללמד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר אביי הללו. נ"ב פירוש הני שם: (ב) ש"י ד"ה נואלו שרי צוען נשאו. נ"ב נשאו פרש"י נתעו:

מוסף רש"י

וחברון עיר מקלט הוא. כדכתיב ויהושע (כא יג) ולבני אהרן הכהנים נתנו את עיר מקלט הרוצח את מכרון ואת מגרשיה (רשב"ם ב"ב קכב:). פרוודהא. כפרים וזעות שסביב לעיר חוצה למגרש (שם). **ערים הללו.** הנתנים לוויים (ערכין לג:). **לא טירין קטנים.** לפי שהן ערי מקלט ובעינן שיהא שם ישוב לבית מעוט לרוצחים (שם). **ולא כרכים גדולים.** לפי שמתקבצין שם מכל מקומות לסמוכה ותהא רגל גואל הדם מגייה שם ויתיבו ויהרגנו (שם). **אלא עיירות בינוניות.** כלא חומה (שם). **אוהב כסף לא ישבע כסף.** אוהב מצוות לא יסבע מהן (קהלת ה ט). מי שיכול להשמיע כל תהילתו. ומין מי שיכול לספר את כולו לפיכך אין נראה לספר מדעתו אלא את שתקנו חכמים (תהילה יח). **אשר נואלנו.** מתרגם דאיטפשנא (תענית ז). **שחוטאין.** דכתיב נואלנו גבי חטאנו (שם). כי טוב יום בחצריך. כלומר כבר אמרת לפני טוב יום שאתה עומד בחלרי ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד בנך שלמה להעלות, כדכתיב (מ"ל ג) אלף עולות יעלה שלמה וגו' (שבת ל.).

רבינו חננאל

שנאמר גלעד קרית פועלי און עקובה מדם.

א"ר אלעזר שהיו עוקבים להרוג נפשות. ובשכם נמי שכיחי רצחנים שנאמר דרך ירצחו שכמה. חבר כהנים שהיו מתחברים גדודים כהנים על הגרנות בחילוק תרומה. ואסיק' אלו שש ערי מקלט קולטות לדעת ושלא לדעת והאי דכתיב ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר אינן קולטות אלא לדעת. חברון היתה עיר מקלט ושדה העיר וחצריה נתנו ללכב. וקדש עיר מקלט הואי והכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי. ושינגן תרתי קדש הוו. ואין עושין בערי מקלט דברים שגורמין להיות רגלו של גואל הדם מצויה שם. תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. א"ר יוחנן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו. איני שרב גולה והאמר ר' יוחנן מנין לדברי תורה שקולטין שנאמר את בצר במדבר וכתיב וזאת התורה. ופרקינן קולטין ממלאך המות בעדנא דעסק בה כדרב חסדא דהוה גרים יתיב בבי רב ולא הוה יכול שליחא ל) למיקרב גביה דלא הוה שתיק פומיה מגרסא. סליק יתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק וכיל ליה: אוהב כסף לא ישבע כסף זה מרע"ה שהיה אוהב המצות ולא היה שבע מהן. ומי אוהב בהמון לא תבואה. למי נאה להלן כ) בהמון מי שכל תבואה שלו והיינו דא"ר אלעזר מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו. כ) יהבו ביה רבנן עינייהו ברבה ברה דרבא ל) ירושלמי פוס פרקין: ת' דברים היה הבית האחרון חסר מן הראשון שנאמר ואכבד. ה' חסר. אלו ה' דברים שהיה הבית האחרון חסר מן הראשון. ואלו הן. אש. וארון. ואורים ותומים. ושמן המשחה. ורוח הקדש. אמר אביי ת"ח צריך לפרסם עצמו. הין בר נש דחכם חברא מכילא ואזל לאתר ואינון מוקרין ליה דהוא חכם תרתי מכילי צריך למימר לון חברא מכילא אנא חכים: רב אשי אמר כל אוהב ללמוד בהמון (לא) [לו] תבואה. כרבי יוסי בר חנינא דאמר חרב (על) [אל] הבדים וגואלו. חרב על צוארי ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבל ולא עוד כו'. רבינא אמר כל (האומר) [האוהב] ללמד בהמון (לא) [לו] תבואה. והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהן ומתלמידי יותר מכולן: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים מי גרם להיות עומדות רגלינו במלחמה שערי ירושלים שהיו מצוירים בהלכה. וכן אמר הקב"ה לדוד טוב לי יום שאתה מתעסק בתורה בחצריך מאלף

ל) מלות דמלאכא דמותא ליתא בגמ' בכל הדפוס"י: כ) לשון. כך היא ב"כ בי' הערוך ערך אהוב: ג) אולי חסר כאן ומ"ש בגמ' וכנגן מי: ל) כ"ה הגירסא ב"כ בע"י: